

50 VINKKIÄ

SANOMALEHTI ESIOPETUKSESSA

SANOMALEHTI SOPII ESIOPETUKSEEN

Sanomalehti tarjoaa esiopetukseen sekä monipuolista sisältöä että kierrätettävää materiaalia. Tämä opas on laadittu esiopetuksen toteutuksen sisältöalueet huomioiden. Sanomalehti sopii kaikkien sisältöalueiden: kieli- ja vuorovaikutuksen, matematiikan, ympäristö- ja luonnontiedon, etiikan ja katsomuksen, taiteen ja kulttuurin, terveyden sekä liikunnan, oppimateriaaliksi.

KIELI- JA VUOROVAIKUTUS

1. Aikuinen lukee 1–3 lyhyttä uutista sanomalehdestä. Tämän jälkeen lapset luettelevat jutuissa olleita outoja sanoja, joita eivät ymmärtäneet. Keskustelkaa yhdessä siitä, mitä sana voisi tarkoittaa. Mitä sanasta tulee mieleen? Lopuksi aikuinen selittää sanojen todellisen sisällön. Sanat voidaan kiinnittää selityksineen luokan seinälle.
2. Aikuinen jakaa kaikille A3-kokoisen paperin. Lapset selailevat lehtiä ja liimaavat lehdestä sanoja, jotka alkavat lapsen etunimen alkukirjaimella.
3. Aikuinen leikkaa sanomalehdestä tai tulostaa verkkolehdestä muutamien juttujen otsikoita. Tämän jälkeen lapset keksivät pareittain tarinan, johon otsikko sopii.
4. Lapset liimaavat paperille lehdestä löytyviä erinäköisiä ja -kokoisia lapsen sukunimellä alkavia kirjaimia. Keskustelkaa, miksi kirjaimet näyttävät erilaisilta. Miksi sanomalehdestä löytyy sekä pieniä että isoja kirjaimia?
5. Mitä ammatteja lapset tietävät ja tunnistavat? Mitä heidän vanhempansa tekevät? Mitä lapsi haluaisi isona tehdä? Selailekaa sanomalehtiä ja etsikää niistä kuvia, jotka vastaavat lasten lempiammattia. Jokainen lapsi esittäytyy unelma-ammattissaan muille, ja esittää mitä hän tekee, miten pukeutuu, millaisia ihmisiä tapaa ja missä työpaikka sijaitsee. Muiden tulee arvata, mikä ammatti on kyseessä. Lopuksi jokainen voi kerätä ja liimata leikattuja kuvia paperille ja nimetä kuvan unelma-ammatin mukaan.
6. Valitkaa pareittain sanomalehden sarjakuvasivulta suosikkiahmonne. Suunnitelkaa, mitä tapahtuu, kun sarjakuvasankarit kohtaavat toisensa ja tehkää tapahtumasta pieni näytelmä tai leikki.

7. Keskustelkaa lasten suosikkiruokalajeista. Laatikaa lista viidestä eniten mainintoja saaneesta ruoasta. Kuvittakaa yhdessä lista lehdistä löytyvillä kuvilla ja/tai piirroksilla. Voitte jatkaa tehtävää esimerkiksi laatimalla kotona perheen suosikkiruokalistan ja vertailemalla sitä ryhmän listaan. Löytyykö perheiden suosikkilistoilta lapsille täysin uusia ruokia?
8. Aikuinen lukee verkkolehdestä kahdelle lapselle lyhyehkön, mukavan nettiutisen. Luettua uutista hyödynnetään ”Rikkinäinen puhelin” -leikkissä. Uutisen kuulleet lapset kertovat sen edelleen kahdelle ryhmän lapselle ja he jälleen kahdelle muulle jne. Kun kaikki ryhmän lapset ovat kuulleet uutisen, kokoonnutaan yhteen ja viimeisenä uutisen kuulleet kertovat sen ääneen muille. Tämän jälkeen aikuinen lukee alkuperäisen uutisen ääneen koko ryhmälle. Pohtikaa yhdessä miten uutinen muuttui matkan varrella ja mistä se voi johtua. Miettikää vielä lopuksi, miten arkisissa tilanteissa alkuperäisen tiedon muuntuminen voi tulla esiin (esim. sanomisen vastuu ja lähteen luotettavuus).
9. Tehkää nopea mielipidekysely ryhmässänne: ”Kuinka moni lukee vapaa-ajallaan vähintään kerran viikossa?” Jatkakaa tämän jälkeen kyselyä selvittämällä, mitä luetaan: sanomalehtiä, aikakauslehtiä, kirjoja vai sarjakuvia. Selvittäkää vielä, kuinka monta minuuttia keskimäärin lukemiseen käytetään. Kootkaa lopuksi keräämänne tiedot oman ryhmänne tilastoksi, esimerkiksi julisteeksi.
10. Leikatkaa tai askarrelkaa isolle paperille kuvia ja sanoja lehdistä ja muodostakaa kuva itsestänne viestintäympäristössä. Pohtikaa yhdessä, miten viestitte ja mitä välineitä käytätte viestintään (esimerkiksi kasvokkain, kirjoittamalla ja puhelimen välityksellä). Tämän jälkeen jokainen lapsi valitsee aikuisen (esimerkiksi oman vanhemman, isovanhemman tai naapurin) ja haastattelee aikuista siitä, millaisessa viestintäympäristössä hän on lapsena elänyt. Myös aikuinen piirtää tai askartelee kuvan omasta viestintäympäristöstään. Jutelkaa lopuksi siitä, miten kuvat eroavat toisistaan.

11. Kerätkää sanomalehdistä tai tulostakaa lehtien verkkosivuilta kuvia ja sanoja eri ammanteista sekä vapaa-ajan harrastuksista. Lapset tekevät pareittain A3-kokoiselle arkille yhtä ammattia tai harrastusta kuvaavan kuva+sana -koosteen. Aikuinen voi auttaa kuvaan liittyvän sanan kirjoittamisessa.
- Tämän jälkeen arkit käännetään kuvapuoli alaspäin. Toteuttakaa ryhmässä kuva+sana -koosteista arvausleikki, jossa lapset esittävät pantomiimina pareittain kullakin arkilla kuvatun ammatin/harrastuksen. Kun joku arvaa oikein, käännetään kuva näkyviin. Lopuksi ripustakaa kuvat seinälle ja jutelkaa, mitkä kuva+sana -koosteista liittyvät työhön ja mitkä vapaa-aikaan. Voiko esimerkiksi jokin harrastus olla jonkun ihmisen työtä?

MATEMATIIKKA

12. Leikatkaa sanomalehtien ilmoituksista numeroita. Liimatkaa numerot paperille järjestykseen 1–20. Kirjoittakaa numerot liimattujen numeroiden viereen. Liimatkaa lukujen 1–10 viereen lehdestä leikattuja esineitä ja asioita osoittamaan lukumäärää, esimerkiksi kakkosen viereen kaksi omenaa ja kolmosen viereen kolme autoa.
13. Tutkikaa sanomalehdessä olevia sanoja, ja laskekaa kuinka monta kirjainta niissä on. Jatkakaa tavuttamalla sanoja ja laskemalla tavujen määrää.
14. Etsikää sanomalehdestä kuvia eläimistä, hedelmistä, autoista jne. Lajitelkaa kuvat omiin pinoihinsa. Montako kuvaa löytyi koko lehdestä?
15. Aikuinen näyttää, miten paperista voi taitella neliön, kolmion ja suorakaiteen. Lapset taittelevat omat kappaleensa. Kaikki tehdyt neliöt, kolmiot ja suorakaiteet liimataan paperille ja kiinnitetään ryhmän seinälle.
16. Muotoja voi opetella myös niin, että aikuinen esittelee ensin esimerkiksi kolmion ja suorakaiteen, ja sen jälkeen lapset etsivät muotoja sanomalehdistä.
17. Etsikää sanomalehden ilmoituksista tavaroita, jotka maksavat enemmän kuin euron, mutta vähemmän kuin kymmenen euroa. Montako tavaraa löytyy?

YMPÄRISTÖ- JA LUONNONTIETO

18. Järjestäkää sanomalehtiprojekti, jossa seuraatte jotain tiettyä luontoon tai ympäristöön liittyvää ilmiötä pidemmän aikaa (esimerkiksi sääuutisointia, luontoeläimiin liittyvää uutisointia jne.). Kiinnittäkää kaikki ilmiöön liittyvät jutut luokan seinälle ja käykää niitä läpi säännöllisin väliajoin. Mitä lapset oppivat ilmiöstä sanomalehden avulla?
19. Tarkastelkaa sanomalehtien kuvia ja pohtikaa yhdessä, mikä on rakennettua ympäristöä ja mikä luontoa. Aikuinen kertoo lyhyesti niiden erot. Pohtikaa sitten, ovatko esimerkiksi mummola ja kaupungin keskusta rakennettua ympäristöä vai luontoa vai molempia.
20. Järjestäkää yhteinen avaruusprojekti seuraamalla sanomalehtien uutisia lehdistä ja sen verkkosivuilta kuukauden ajan. Mitä avaruudesta uutisoidaan? Mitä lapset oppivat avaruudesta lehden avulla?
21. Jutelkaa yhdessä lasten kanssa siitä, mitä söitte ja joitte eilen illalla ja tänä aamuna. Oliko päiväkodin tai oman kodin ruokapöydässä tuotteita, jotka olivat muualta kuin Suomesta? Mitä ruokatarvikkeita Suomeen tuodaan ulkomailta? Selailkaa sanomalehtiä tai niiden verkkosivuja ja etsikää kuvia erilaisista ruokatarvikkeista. Liimatkaa kuvat paperille ja askarrelkaa yhteinen ruokapöytä, jonka täytätte sekä kotimaisilla että ulkomailta tuoduilla ruokatarvikkeilla. Millaisia tuotteita siihen tulee? Kumpia on enemmän, kotimaisia vai ulkomaisia tuotteita?
22. Tutustukaa yhdessä Euroopan karttaan. Löydätekö kartalta Suomen? Mitä muita maita tunnistatte? Missä maissa olette vierailleet tai lomailleet? Keskustelkaa, mitä tiedätte muista Euroopan maista: millaisia ovat ruoka ja ilmasto ja mitkä ovat tärkeimmät nähtävyydet. Kopioikaa jokaiselle oma Euroopan kartta, josta lapset värittävät Suomen sekä ne maat, joissa ovat käyneet.

23. Aikuinen lukee ääneen syksyyn liittyviä uutisia. Poimikaa niistä yhdessä syksyistä sanastoa, kuten ruska, lehdet, sade, sienet ja koulu. Lapset piirtävät, maalaavat, liimaavat tai kirjoittavat löydettyt sanat tai niiden kuvat yhteiseen syyskollaasiin, joka kiinnitetään seinälle.

Mitä muutoksia syksy saa aikaan ympäristössä? Mitkä puut pudottavat lehtensä, entä miten eri eläinlajit valmistautuvat tulevaan talveen? Tutustukaa luonnon ilmiöihin kävelyretkellä. Poimikaa retkellä lehtiä, kasveja, neulasia ja käpyjä. Etsikää lisäksi sanomalehdistä luontoaiheisia kuvia sekä uutisia ja leikatkaa ne irti. Rakentakaa luokkaan tai käytävään syksyisiä kuvatauluja puiden lehdistä, kuvista ja/tai kasveista värillisille papereille.

24. Tutustukaa sanomalehtien sääkarttoihin ja opetelkaa lukemaan erilaisia sääsymboleja. Tulostakaa lapsille Suomen kartta, johon on merkitty kotipaikkakunta. Lapset piirtävät toivomansa sään seuraavalle viikolle opittujen symbolien avulla.

25. Miettikää yhdessä, millainen olisi unelmien päiväkot/-esiopetusluokka? Mitä asioita sinne kuuluu ja mitä ei? Leikatkaa sanomalehdestä unelmaluokkaan sopivia kuvia ja sanoja, ja tehkää iso kuvakollaasi. Voitte myös piirtää, maalata tai askarrella kollaasiin. Kollaasiin voidaan lisätä myös kuvat ryhmän lapsista.

26. Leikatkaa lehdistä liikenteeseen liittyviä kuvia. Miten kuvissa liikutaan: jalan, pyörällä, potkulaudalla, autolla, junalla, bussilla vai lentäen? Kootkaa näistä seinälle kuvakoosteita.

ETIIKKA JA KATSOMUS

27. Aikuinen kirjaa isolle paperille lauseen: "Olen huomaavainen, kun..." Keskustelkaa yhdessä arkipäivän huomaavaisuudesta ja jatkakaa lausetta lasten antamilla esimerkeillä. Valitkaa ryhmän kanssa ylöskirjatuista esimerkeistä kolme, joita jokainen pyrkii noudattamaan seuraavan kuukauden aikana.
28. Levittäkää lattialle sanomalehtiä. Jokainen valitsee lehdistä yhden kuvan, jossa haluaisi olla mukana. Vastatkaa vuoronperään kysymyksiin: Miksi valitsit kyseisen kuvan? Miksi haluaisit olla mukana kuvassa? Millainen tunnelma kuvassa on? Mitä kuvassa voisi tapahtua seuraavaksi? Tehtävää voi jatkaa niin, että kuvalle annetaan nimi. Leikatkaa tarvittavat kirjaimet lehdestä ja liimatkaa kuvaan.
29. Mitä tasa-arvo tarkoittaa? Lapset kertovat omin sanoin, mitä tasa-arvo heidän mielestään on. Leikatkaa yhdessä sanomalehdistä ihmisten kuvia. Lapset valitsevat mieleisensä kuvan ja keksivät henkilölleen pienen kuvitteellisen taustatarinan, jonka kertovat muillekin: kuka henkilö on, mistä hän on kotoisin, mitä hän harrastaa ja mikä tekee hänet onnelliseksi? Kootkaa lopuksi kaikki kuvat seinälle kollaasiksi, jonka teemana on tasa-arvoisuus. Aikuiset voivat liittää kollaasiin lasten tarinoissa esiintyneitä sanoja tai ilmaisuja.
30. Keskustelkaa yhdessä sananvapauden merkityksestä. Mitä sananvapaus tarkoittaa? Pohtikaa, mihin asiaan haluaisitte sananvapauden kunniaksi ottaa kantaa: mikä teitä ärsyttää tai ihastuttaa esikoulussa/päiväkodissa, harrastuksissa, liikenteessä tai vaikkapa televisio-ohjelmissa? Kehitelkää ideoistanne omat iskulauseet ja esitelkää ajatuksenne muille.
31. Aikuinen avaa lapsille käsitettä "demokratia" (esimerkiksi: "päätetään yhdessä asioista" ja "jokaisella on oikeus päivähoitoon"). Keskustelkaa yhdessä eri esimerkkien avulla siitä, miten demokratia vaikuttaa lasten arkielämään. Piirtäkää miltä demokratia näyttää ja kootkaa niistä lopuksi käsitekartta.

32. Jutelkaa aluksi yhdessä siitä, mitä tarkoitetaan ryhmähengellä (luetaan toisiin, uskalletaan ilmaista oma mielipide, voidaan osallistua tekemiseen, ei tarvitse pelätä kiusaamista jne.). Kootkaa keskustelusta huoneentaulu niistä asioista, jotka ryhmä itse kokee sellaisiksi, joiden avulla ryhmässä kaikilla on mahdollisimman mukavaa.
33. Aikuinen avaa sanan "kiitos" sisältöä ja yleisiä käyttötapoja. Opettaja tulostaa jokaiselle lapselle sanan "kiitos" puhekuplan sisällä. Tämän jälkeen lapset etsivät lehdistä kuvia ihmisistä ja liittävät puhekuplan sen kuvan yhteyteen, jossa heidän mielestään ihminen näyttää kiittoliselta. Käykää lopuksi vielä keskustelu siitä, miksi lapset valitsivat juuri kyseiset kuvat ja miten lasten mielestä kiittolisuus näkyy kuvissa.
34. Jokainen lapsi valitsee lehdestä kuvan, joka kuvastaa hänen päivänsä tunnelmaa. Oletteko tänään iloisia, väsyneitä vai onnellisia?
35. Pohtikaa yhdessä, mitä asioita kuuluu onnelliseen elämään. Selaillkaa virikeaineistona sanomalehtiä ja niiden kuvia. Kirjatkaa yhdelle paperille ryhmänne "onnellisen elämän rakennusaineet".
36. Jokainen lapsi rakentaa sanomalehden kuvista omakuvan liimaamalla paperille itseä kuvaavia asioita: perheen, harrastuksen, lemmikit ja lempiruuat.

TAIDE JA KULTTUURI

37. Leikatkaa lehdestä yksi isokokoinen kuva. Lapset jatkavat kuvaa piirtämällä tai maalamalla ylös, alas ja sivuille. Miten kuva jatkuu?
38. Etsikää sanomalehdistä kuvia erilaisista rakennuksista. Katselkaa yhdessä millaisia taloja ja rakennuksia sanomalehtien kuvista löytyy ja jutelkaa siitä, miksi rakennukset ovat ulkonäöltään erilaisia. Vaikuttaako talon ulkonäköön se, mitä rakennuksessa tehdään. Mitä muita mahdollisia syitä keksitte? Miltä tuntuisi, jos kaikki talot olisivat keskenään samannäköisiä? Lapset voivat keskustelun jälkeen piirtää tai askarrella kollaasiteknikalla lehtikuvia hyödyntäen mielestään mielenkiintoisen tai jännittävän rakennuksen.
39. Etsikää pienissä ryhmissä sanomalehdistä kolme mielenkiintoista kuvaa. Kertokaa lyhyesti, miksi valitsitte juuri nämä kuvat. Sen jälkeen rakentakaa pareittain kuvien pohjalta tarina, jossa yksi kuvista on aloituskuva, toinen tarinan keskikohta ja kolmas tarinan loppukuva. Mitä tapahtuu tarinan alussa? Mitä kuvien yksi ja kaksi välissä tapahtui? Mikä kuvista sopisi tarinan päätöskuvaksi? Lopuksi käykää kaikkien ryhmien tarinat yhteisesti läpi.
40. Lapset koostavat tarinoita liimaten lehdestä leikattuja kuvia kesäänsä liittyvistä asioista. Kerätkää materiaalit ja jakakaa ne pareille, jotka kertovat saamiensa materiaalien pohjalta oman tarinansa. Aikuinen kirjoittaa tarinat ylös ja kokoaa niistä Kesä -tarinalehden.
41. Etsikää lehdistä musiikkiin liittyviä kuvia, kuten kuvia erilaisista soittimista, äänitallenteista tai ihmisistä musisoimassa. Jutelkaa sen jälkeen yhdessä löydetystä kuvista. Tunnistatteko nimeltä eri soittimet ja millaiselta kuvan esine tai tilanne ehkä kuulostaisi? Jatkakaa harjoitusta kokeilemalla, millaisia eri ääniä sanomalehden avulla voi saada aikaiseksi.

TERVEYS JA LIIKUNTA

42. Rakentakaa pieni pelikenttä, joka on keskeltä erotettu verkolla tai kankaalla kahteen osaan. Jakaantukaa joukkueisiin ja yrittäkää heittää sanomalehtipaperista rutistellut paperipallot toisen joukkueen puolelle. Laskekaa lopuksi joukkueiden tulokset.
43. Järjestäkää yksittäisen sanomalehtiaukeaman kuljettamiskilpailu. Aukeamaa pitää kuljettaa esimerkiksi mahan tai pään päällä ilman käsiä. Kuka pystyy kuljettamaan pisimmän matkan?
44. Rypistelkää sanomalehdistä palloja ja rakentakaa luokkaan pieni pelikenttä. Kilpailkaa siitä, kuka heittää palloa pisimmälle.
45. Yksi kerrallaan vähenevät tuolit -leikin voi korvata sanomalehden sivuilla. Aikuinen soittaa musiikkia ja kun musiikkiin tulee tauko, lapsilla on yksi sanomalehtisivu vähemmän varattavana kuin on pelaajia.
46. Rakentakaa sanomalehtisivuista kiemurteluratoja, joissa lasten tulee hyppiä seuraaville sivuille jne.
47. Keskustelkaa yhdessä siitä, miten lapset voivat itse vaikuttaa turvallisuuteen sekä siitä, miten lapset toivoisivat aikuisten vaikuttavan yhteiseen turvallisuuteen. Koostakaa ajatuksista suuri kuvataulu, jota voi esitellä vanhemmille esimerkiksi yhteisissä tapaamisissa.
48. Leikatkaa lehdestä ihmisten kuvia. Asetelkaa yhdessä kuvat ison paperin päälle niin, että pienet vauvat asetetaan toiseen päähän ja vanhukset toiseen. Keskustelkaa yhdessä ihmisen elinkaaresta.

49. Ottakaa lehdestä esille urheilusivut. Keitä urheilijoita lapset kuvista tunnistavat? Mitä urheilulajeja he edustavat?

50. Tutkikaa yhdessä sanomalehden ilmoituksia. Mitä terveellisiä asioita niissä mainostetaan? Leikatkaa terveelliseksi luokittelemienne asioiden kuvat (esimerkiksi hedelmät, leipä, jukurtti jne.) ja liimatkkaa ne omalle paperilleen. Voitte jatkaa etsimällä epäterveellisten asioiden kuvia.

Toimittanut: **Jonna Tolonen**

Käsikirjoittajat: **Katri Myllylä, Jonna Tolonen ja Henriikka Sundell**

Kuvitukset, ulkoasu ja taitto: **Linnea Soinne**

Julkaisija: Sanomalehtien Liitto, Sanomalehti opetuksessa -toiminta

Sanomalehtien Liiton Sanomalehti opetuksessa -toiminnan tarkoituksena on tuottaa oppimateriaaleja ja tutkimustietoa liiton jäsenlehtien käyttöön, julkaista sanomalehden opetuskäyttöä edistäviä aineistoja kaikille kouluasteille ja kannustaa nuoria sanomalehtien lukemiseen. Sanomalehtien Liitto toimii myös aktiivisesti mediakasvatuksen lisäämiseksi ja kehittämiseksi suomalaisissa kouluissa. Lisäksi Sanomalehtien Liitto organisoii useita valtakunnallisia tapahtumia, joista tunnetuin on jokavuotinen Sanomalehtiviikko.

Julkaisuvuosi: 2014

ISBN: 978-952-9858-59-0